מפניני הפרשה - מאמר

התנין הפך למטה

משה ואהרון ניצבים עפ"י שליחות ה' לפני פרעה ועושים לפניו מופת: "**ויבא משה ואהרן אל פרעה ויעשו כן כאשר צוה ה' וישלך אהרן את מטהו לפני פרעה ולפני עבדיו ויהי לתנין**" (פרק ז' י') - מפרש רש"י: **תנין – נחש**.

מה המסר שניתן ללמוד מכך שהאות הראשון שהראו משה ואהרן לפני פרעה היה תנין רוחש בארץ? ועפ"י המובא בפרשת שמות פרק ד' ד' יש להניח שגם לפני פרעה כשאחז אהרון בזנבו חזר להיות מטה?

במדרש מצאנו הסבר נפלא לכך. כידוע, היה היאור סמל מצרים, ופרעה היה "**התנין הגדול הרובץ בתוך יאוריו**". תנין אימתני בעל מלתעות מסור ותאוות רצח. שליט יחיד בממלכתו, אוי למי שמנסה להיכנס ליאורו.

פרעה היה יושב בקרב יועציו ומתפאר: "**אח, אם רק יבוא לכאן משה, אם יעז כן עמרם להראות פניו! תראו, הרוג הרגנו ושרוף אשרפהו!**"

והנה כשמשה נכנס, מיד נעשה פרעה מטה - **התנין האימתני נחיה לקורת עין** - הסבא מקלם זצ"ל היה אומר, שזה הנס הגדול מכל ניסי מצריים. תארו לכם דיקטטור נורא, אטום לב הרוחץ עצמו בדמם של תינוקות יהודיים בוקר וערב, משעבד עם שלם, משליך ילדים ליאור, וכשבא נציגם - אותו שכבר תלוי ועומד גזר דין מוות על ראשו – מתייצב לפניו, ממיט מכה אחר מכה, צרה אחר צרה, סבל אחר סבל, ואין פוגע בו לרעה! למה? כי כך גזר ה'. ואז מתמוססות כל מחשבותיו, מופרות כל תוכניותיו ומתפוגגות כל הכרזותיו.

אם יביט כל אדם במה שעבר עליו, יתבונן במהלך חייו עד כה, יראה כיצד רבות היו מחשבותיו, אבל - **עצת ה' היא זו שקמה, נגד כל התוכניות!**

בלי כל הסבר, בלי נימוק – אדם לא התחתן עם מי שחשב, אינו מועסק במה שחשב, ואינו מתגורר היכן שחשב. כל אחד וסיפורו, כל אחד ומסלולו, ומסלול זה לא נקבע על ידו!

אם כך הדברים במישור האישי, על אחת כמה וכמה במישור הלאומי. לכן, כה מגוחכות הן אותן הצהרות המדברות גבוהה גבוהה על התוכניות ופתרונות בהינף יד. זה יביא מזור לכלכלה וזה ידביר את האבטלה, זה ימגר את הטרור וזה יפריד בין העמים, יבנה גדר או יפנה ישובים, יעשה שלום או יביא בטחון. ורק מגיעים לכיסא הנכסף, וכבר "דברים שרואים משם לא רואים מכאן" - הזמירות כבר אחרות: הידיים כבולות, והאילוצים מחייבים...

האם עוד לא הפנמנו שאלו דברי הבל, הצהרות נבובות, וגם אם מתכוונים להם ברצינות אין להם שום סיכוי להתממש, כי בכל בידי שמים.

דבר אחד, ואחד בלבד, לא נקבע ממרום: "**חכל בידי שמים, חוץ מיראת שמים**". עניינים שברוחניות, יסודות יהדות, זה הדבר היחיד, שביכולתנו לקבוע בו בעלידית – וזה להיות בו "תנין" ולא "מטה"!

עלינו לזכור ולהפנים: במרום מושכים בחוטים. בראש השנה נכתב וביום כיפור נחתם, הכל. אם תהיה מלחמה, ומה יהיו תוצאותיה. כמה יעברו וכמה יבראו, כל ה"נתנה תוקף": ועל המדינות בו יאמר, איזו לחרב ואיזו לשלום, איזו לרעב ואיזו לשובע, ובריות בו יפקדו להזכירם חיים ולהפכם רק דבר אחד השאירו לנו – התחזקות באמונה, קיום המצוות והחימנעות מעבירות.

על כן המאמץ וההשקעה לא צריכים להיות בדברים שכבר נקבעו מראש, ולא נדרשת בהם אלא חובת ההשתדלות, אלא בדברים שהם בידינו, בענייני ההתעלות הרוחנית, לימוד תורה ושמירת המצוות!

בין אדם לחבירו

אסור להראות לאחרים מכתב או מאמר שמתוכו עולה רושם שלילי על הכותב, זאת כשם שאסור לגלות את זהות מחברו של מאמר או ספר הנחשבים לבלתי מוצלחים. וכמו כן אסור להראות תמונות של אנשים העלולות להביך אותם. כל האופנים של לשון הרע אסורים הם, אפילו כשאין מזכירים שמות, אם אפשר להבין מתוך הדברים על מי מדובר.

יתרה מזו, אם משמיטים את השמות מתוך הדברים, אולם הסיפור מטיל צל על ציבור שלם של אנשים, אסור לספר את הדברים.

שואל ומשיב

שאלה: האם מותר לאכול דגים יחד עם חלב, או בגבינה, או בחמאה?

תשובה: מרן הבית יוסף ביורה דעה סימן פז כתב וזו לשונו: ומכל מקום אין לאכול דגים בחלב מפני הסכנה, כמו שנתבאר באורח חיים סימן קעג. וכן כתב הלבוש. והרמ"א בדרכי משה כתב על זה, ולא ראיתי מימי נזהרים בזה, וגם באורח חיים סימן קעג לא כתב אלא שלא לאכול דגים בבשר משום סכנה. וכן העיר הפרישה והוסיף, שיש להוכיח להתיר מהגמרא חולין (קיא:) דגים שעלו בקערה מותר לאוכלם בכותח, הרי שמותר לאכול דגים בכותח. וכן כתב הש"ך וכן כתב הפרי חדש. הט"ז כתב, שהוא טעות סופר בבית יוסף, וצריך לומר שאין לאכול דגים עם בשר, שכן הוא באורח חיים סימן קעג. וכן כתבו המגן אברהם ומרן החיד"א במחזיק ברכה.

אולם בשו"ת חינוך בית יהודה כתב, מצאתי כתוב בשם מהר"ם מקראקא, על מה שכתב הבית יוסף שאסור לאכול דגים בחלב, וכתבו האחרונים שהוא טעות סופר וצריך לומר דגים בבשר, אבל בחלב מותר. אבל הוא מקיים הגירסא שלפנינו שאסור לבשל דגים בחלב משום סכנה, שחקר אצל חכמי הרופאים ואמרו שדווקא דגים המטוגנים עם חמאה מותר לאכול, מה שאין כן דגים המבושלים בחלב יש בהם סכנת חולי, כי טבע הדגים שמקררים מאד, וכן החלב רע ומזיק לגוף וכו' כידוע לרופאים, וחמירא סכנתא מאיסורא. וכן כתב בספר בית לחם יהודה וכן כתבו פוסקים ספרדיים רבים.

ומכל מקום לעניין חמאה עם דגים, שרבים הפוסקים האחרונים המקילים בזה, וכמו שכתב בשו"ת חינוך בית יהודה הנ"ל, שחכמי הרופאים אומרים שבדגים המטוגנים בחמאה אין לחוש משום סכנה. וכן כתב הבן איש חי וכן הוא בספר כף החיים שאפשר להקל בחמאה עם דגים, לכן בשעת צורך אפשר להקל.

סיכום: יש להימנע מלאכול דגים בחלב או עם גבינה משום חשש סכנה. אבל הנוהגים לאכול דגים בחמאה רשאים להמשיך במנהגם. ויוצאי אשכנז נוהגים להקל בכל זה, ויש להם על מי לסמוך. (עפ"י שו"ת יחווה דעת)

מפניני הפרשה - רעיון

לכם מורשה

"**וידבר ה' אל משה ויאמר אליו אני ה' וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם**" (**שמות פרק ו' ג'**) - הקורא בפסוקים אלו מבחין בשינוי בשמו של הקב"ה פעם בשם אל שדי ופעם בשם הויה – השאלה מה הפשר של שמות אלו?

נראה לומר שהתורה מלמדת אותנו שיש מהות לכל אחד משמותיו של הקב"ה. הקב"ה מתגלה אל האבות באל שדי: אברהם "**וירא ה' אל אברהם ויאמר אליו אני אל שדי**" (בראשית יז', א'). יעקב "**וירא אלוקים אל יעקב...ויאמר לו אלוקים אני אל שדי**" (שם לה', ט'). יצחק "**וירא אליו ה' בלילה ההוא ויאמר אנכי אלוקי אברהם אביך**" (שם כו', כד') - "ואלוקי אברהם אביך" הוא אל שדי.

בפרשתנו מבטיח הקב"ה להתגלות בשם הויה רש"י מבאר שמהותו: "נאמן לאמת דברו" שהקב"ה נאמן לקיים הבטחתו "**וגם הקימותי את בריתי איתם לתת להם את ארץ כנען את ארץ מגוריהם אשר גרו בה**"... "**והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אותה לכם מורשה אני ה'**". "מורשה" ישה פעמים בתורה - בפרשתנו ובפרשת וזאת הברכה: "**תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב**" בעל הטורים דורש את הפסוק מתהלים "**ויתן להם את ארצות גוים בעבור ישמרו חקיו ותורתיו ינצורו**" ומדגיש שבזכות התורה ירשו את הארץ. במסכת פסחים מט: מובא על "מורשה" זו אל תקרי מורשה אלא "מאורסה" כלומר שהתורה מאורסה לישראל והקב"ה אומר לכנסת ישראל "**וארשתיך לי לעולם וארשתיך לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים וארשתיך לי באמונה וידעת את ה'**" (הושע ב') – זהו הקשר המיוחד והנצחי שבין הקב"ה - עם ישראל תורת ישראל וארץ ישראל.

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

החייל רס"ר גלעד בן דניאל ושרית אלמליח הי"ד

ויקטור בן שרינה תמאם ע"ה | אהרון בן הלנה הכהן ז"ל | רחל בת סוליקא דנינו ע"ה | רבקה פרי בת ג'ונג'ון תפילין ע"ה

אמנון בן רות מדלן שביט ע"ה | ליבע אהובה בת אברהם יעקב ז"ל | מרים בת בוליסה שרם ז"ל

הרב אבירם אברהם בן זיוה חריב הי"ד | מרגלית בת שרה צדוק ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

ליאת הילה בת גאולה ניאזוב ע"ה

בס"ד כד' לחודש טבת ה'תשפ"ה
שנה שלושים ואחת גליון מספר 16
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

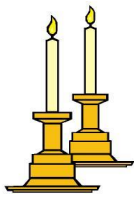
קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת וארא
שבת מברכין
מפטירים
"כה אמר ה' אלוקים"
(יחזקאל כח' כה')

חשמונאים (שעון חורף)

כניסת השבת:	16:48
יציאת השבת:	17:47
זמן רבנו תם:	18:21

שינה עם התפילין - עפ"י פסיקת מרן בש"ע ופוסקים האחרונים

קדושת תפילין גדולה לכן, חייב אדם לא להסיח דעתו מהם. המצווה שיהיו על האדם כל היום, אך מפני שצריכים גוף נקי ושלא יסיח דעתו מהם, נהגו לא להניחם כל היום. בשינה עם התפילין קיימות שתי בעיות: א. שמא יפיח בהן בלי לשים לב. ב. שמא יסיח דעתו מהן.

מקור בתלמוד

המקור בתלמוד לאיסור שינה עם תפילין הוא במסכת ברכות דף כג: ומפשטות משמע שאיסור השינה עם תפילין הוא איסור גורף, ללא יוצא מן הכלל - שנת קבע ושנת עראי, וכך משמע גם מדברי רבא לעיל שאמר שאין לישן עם התפילין ולא חילק: **תנו רבנן: לא יאחז אדם תפילין בידו וספר תורה בזרועו ויתפלל, ולא ישתין בהן מים, ולא יישן בהן לא שינת קבע ולא שינת עראי.** אולם הגמרא בסוכה דף כו. מחלקת בין מצבים שונים ומגמרא זו יוצא, שאם התפילין מונחות בידיו – איסור השינה הוא גורף, שחשש שמא ייפלו מידו, ואם הן מונחות על ראשו – שינת קבע אסורה, אך שינת עראי מותרת. הסברא בחילוק זה הוא שבשינת עראי אין חשש שיפיח בהם, מה שאין כן בשינת קבע: "...**תני חדא: ישן אדם בתפילין שינת עראי אבל לא שינת קבע, ותניא אידך: בין קבע בין עראי, ותניא אידך: לא קבע ולא עראי? לא קשיא: הא - דנקיט להו בידיה, הא - דמנחי ברישיה, הא - דפריס סודרא עלויה. וכמה שינת עראי? תני רמי בר יחזקאל: כדי הלוך מאה אמה".**

מפרש רש"י: דנקיט להו בידיה: לא קבע ולא עראי, שמא יפלו מידו: דמנחי ברישיה: עראי מותר, וקבע אסור, שמא יפיח: דפריס סודרא עלייהו. הניחם אצל מראשותיו, בין קבע בין עראי, דלא ניתנה תורה למלאכי השרת:

על חילוק זה בגמרא הקשו הראשונים: אומנם נכון הוא שבשינת עראי אין חשש שיפיח, אך עדיין לכאורה ישנה בעיה נוספת, שאסור להסיח את הדעת מהתפילין כאשר הן עליו, ואם כן, מדוע שינת עראי מותרת?

רא"ש

על כך השיב הרא"ש בהלכות תפילין, סימן כא' שאין היסח דעת אלא כשעומד בקלות ראש ובשחוק. אבל כשמתעסק בצרכיו אעפ"י שעוסק במלאכתו ואין דעתו עליהם אין זה נקרא היסח הדעת, לכן כשמתנמנם אין כאן היסח הדעת כי הוא שוכח הבלי העולם ואין כאן קלות ראש.

למעשה, נחלקו הפוסקים הראשונים האם שינת עראי כאשר התפילין עליו מותרת או לא. לדעת בעל המאור (ר' זרחיה הלוי), ולדעת הרא"ש ורבנו יונה מותר לישון שינת עראי בתפילין. זאת בהתבסס על הגמרא בסוכה הנ"ל ועל ברייתא בברכות כד. שם כתוב ששינת עראי ביום מותרת.

רמב"ם

הרמב"ם בהלכות תפילין, פרק ד' - טו' עפ"י הגמרא הנ"ל בסוכה הכריע להלכה שמותר לישון שינת עראי עם תפילין עליו, בתנאי שיעשה פעולה שתמנע ממנו לישון שינת קבע, כגון שישן בישיבה וראשו בין ברכיו.

ראב"ד

הראב"ד מובא ב 'כסף משנה' פרק ד' הלכה טו' השיג על הרמב"ם וכתב שכל זמן שהם בידו לא יישן בהם כלל שמא יפלו מידו, אבל אם הם מונחים עליו מותר לישון בהם שנת עראי, מפני שאין חשש שיפלו.

פסיקה להלכה בשו"ע

בפסיקת מרן בשו"ע בסימן מד' סעיף א' למעשה, ציטט את לשון הרמב"ם ללא חולק: **כל זמן שהתפילין בראשו או בזרועו, אסור לישן בהם אפילו שינת עראי, אלא אם הניח עליהם סודר ולא היתה עמו אשה, ישן בהם שינת עראי. וכיצד הוא עושה? מניח ראשו בין ברכיו, והוא יושב וישן.**

במשנה ברורה ס"ק א' כתב שזה משום הגזירה שמא יבוא להפיח בהם וע"י הנחת הסודר עליהן יזכור שיש תפילין עליו ולא יבוא להפיח.

נדגיש שדיני השינה בתפילין נאמרו בהנחה שאדם מניח תפילין במשך כל היום, ומדי פעם 'חוטף' תנומה קלה, מעין 'שינת עראי'. אך בזמננו שמניחים תפילין רק בזמן תפילת שחרית, בוודאי שראוי לא לישון כלל באמצע התפילה.

פסקי תשובות

מכל מקום, למעשה, כתב בפסקי תשובות בסימן מד' אות א' שיש ללמד זכות על אלה שנרדמים עם תפילין על ידיהם, כל עוד לא שוקעים בשינה.

'ילקוט יוסף'

בילקוט יוסף סימן מד' סעיף א' פסק כלשון מרן בשו"ע וכתב שראשו בין ברכיו זה כדי שלא יבוא לשינת קבע וההדגיש שלא ישן במיטה.

'כף החיים'

ב 'כף החיים' סימן מד' סעיף ג' הביא את דעת האר"י הקדוש שהקפיד מאוד בעניין היסח הדעת מהתפילין ושיש להימנע מהיסח דעת מהתפילין אפילו לרגע ובוודאי שיש להימנע משינה בתפילין ואפילו רגע אחד.

נציין שאם מזיזים את התפילין (ראש ויד) לגמרי ממקומם אפשר להקל לישון בהם שינת עראי. וכן, מי שנרדם בתפילין, ואפילו עבר וישן שינת קבע, אינו חוזר ומברך כשמקיץ משנתו, כיון שהתפילין עליו כל אותו הזמן. ואם חלץ את התפילין על מנת לישון, אפילו שינת ערעי, חוזר ומברך כשלובשן שוב.

סיכום: אין לישון עם התפילין עליו, אפילו שינת עראי, ומי שנאלץ לעשות זאת, ישן בישיבה וראשו בין ברכיו, כדי שלא ירדם. מי שנרדם עם התפילין אפילו שינת קבע, כשנעור אינו צריך לחזור ולברך עליהם.

פינת העורך

"**והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצריים**" (פרק ו') כותב בעל חידושי הרי"ם שהצעד הראשון לקראת הגאולה היה, שהגלות נמאסה בעיני בני ישראל ולא היו יכולים עוד לסבול את המצרים. כל זמן שיכולים לסבול עוד את הגלות, אין הגאולה באה. לכן נאמר: "**והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצריים**"- אוציא אתכם מתוך הסבלנות שיש בכם כלפי המצרים ואמאים בעיניכם את הגלות. עד כי לא תוכלו לשאתה, ואז אגאל אתכם.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לבחור היקר מרדכי אייזנברג הי"ו ולכל בני משפחתו לרגל הגיעו למצוות.

יהי רצון שיוצר המאורות יאיר את דרכך, וישלה ברכה והצלחה בכל מעשי ידך לטובה ותזכה לעבוד את ה' בשמחה ונחת ומתוך אהבת תורה ויראת שמים ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לבחור היקר אברהם יוסף מלול הי"ו ולכל בני משפחתו לרגל הגיעו למצוות.

יהי רצון שיוצר המאורות יאיר את דרכך, וישלה ברכה והצלחה בכל מעשי ידך לטובה ותזכה לעבוד את ה' בשמחה ונחת ומתוך אהבת תורה ויראת שמים ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

האם מברכים על טעימת מזון – חלק א'

מקור בתלמוד

מבירור שנעשה בגמרא במסכת ברכות דף יד. בשאלה – האם מותר לאדם ששרוי בתענית לטעום מתבשיל, כדי לדעת אם צריך לתבלו? עולה שמותר לו לטעום, ובתנאי שטועם כמות של עד רביעית. וכן מציינת הגמרא שכל המבשל תבשיל וטועם ממנו, כדי לדעת אם צריך לתבלו? לא צריך לברך על טעימה זו: **"בעי מיניה אשיאן תנא דבי רבי אמי מרבי אמי: השרוי בתענית מהו שיטעום? אכילה ושתיה קביל עליה - והא ליכא, או דילמא הנאה קביל עליה - והא איכא? אמר ליה: טועם ואין בכך כלום. תניא נמי הכי: מטעמת אינה טעונה ברכה, והשרוי בתענית טועם ואין בכך כלום. עד כמה? רבי אמי ורבי אסי טעמי עד שיעור רביעתא".**

מפרש רש"י: מהו שיטעום - את התבשיל לדעת אם צריך מלח או תבלין. מטעמת - טעימת תבשיל. רביעתא - רביעית הלוג.

תוספות

תוספות מסכת ברכות דף יד. בד"ה "או דילמא הנאה קביל עליה" מדייקים מלשון הגמרא שמדובר בתענית שהיחיד שקבל עליו אבל בתעניות ציבור כלליות לא. ובהמשך בד"ה "טועם ואין בכך כלום" מביא את דעת רבנו חננאל שמותר לאדם שבתענית לטעום תבשיל דווקא אם הוא פולט את מה שטעם. ומסיימים בעניין הברכה על הטעימה, שאם פולטים את המאכל שטעמים, אין צורך לברך על הטעימה ברכה ראשונה.

"טועם ואין בכך כלום - פירש רבנו חננאל שחוזר ופולט דלא חשיב הנאה מן הטעימה, אבל בולע לא אפילו בשאר תעניות ומשום הכי הפולט אינו צריך ברכה שאינו נהנה.

פסקי ריי"ד

אולם ממה שכתב בפסקי ריי"ד מסכת ברכות דף יד. עולה שלדעתו שלטועם בתענית, מותר לבלוע את טעימתו, אם היא פחות מרביעית. ומדבריו ניתן ללמוד לגבי ברכה, שאפילו אם בולע את טעימתו אינו מברך: **"בעא מיניה אשיין תנא דבי רבי אמי מרמי אמי, השרוי בתענית מהו שיטעום את התבשיל...אמר ליה טועם ואין בכך בלום, ועד כמה רב אסי ורבמי טעמי עד רביעתא - כתב רבינו יצחק פאסי זצ"ל בפרק קמא דתעניות: ומפרשי רבנן דצריך לאזהורי כי היכי דלא ליבלע כלום. ואינו נראה לי, דאם כן מאי האי דקאמר עד רביעתא, אי לא בלע".**

רא"ש

אולם מדברי הרא"ש ברכות פרק ב' - ו' עולה שלדעת רבנו חננאל בתענית מותרת טעימה של עד רביעית, אפילו שפולט את מה שטועם, אבל לגבי הצורך בברכה על טעימה, אפילו אם טועם יותר מרביעית, היות והוא פולט את הטעימה לא צריך לברך עליה מכיוון שאינו נהנה ממנה בתוך מעיו.

"בעי מיניה אשיאן תנא דבי רבי אמי מרבי אמי השרוי בתענית מהו שיטעום אכילה ושתיה...טועם ואין בכך כלום, פירש רב חננאל כגון שחוזר ופולטו, הלכך לא חשיבא הטעימה הנאה וגם אינו צריך ברכה ומיהו דוקא רביעית אבל טפי מרביעית חשיבא הנאה לענין תענית. ומיהו נראה דברכה לא צריך כיון שאינו נהנה בתוך מעיו".

רמב"ם

הרמב"ם בהלכות ברכות פרק א' הלכה ב' כתב לגבי טעימה מתבשיל (לא בתענית) שאם טועם עד כמות של רביעית, אין צורך לברך על הטעימה לא ברכה ראשונה ולא ברכה אחרונה, וממשמע בפשוט מפסיקתו שאפילו אם הטועם לא פולט את המאכל שטועם: **"ומדברי סופרים לברך על כל מאכל תחילה ואח"כ יהנה ממנו...וכן מדברי סופרים לברך אחר כל מה שיאכל וכל מה שישתה, והוא שישתה רביעית והוא שיאכל כזית, ומטעמת אינה צריכה ברכה לא לפניה ולא לאחריה עד רביעית".**

לעומת זאת הרמב"ם בהלכות תעניות פרק א' יד' כתב שלמתענה מותר לטעום מתבשיל, כדי לבודקו, אפילו רביעית ובתנאי שיפלוט את מה שטעם: **"כל השרוי בתענית, בין שהיה מתענה על צרתו או על חלומו בין שהיה מתענה עם הצבור על צרתם, הרי זה לא ינהוג עידונין בעצמו ולא יקל ראשו ולא יהיה שמח וטוב לב אלא דואג ואונן כענין שנאמר (איכה ג') מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו, ומותר לו לטעום את התבשיל ואפילו בכדי רביעית והוא שלא יבלע אלא טועם ופולט..."**

טור

מפסיקת הטור בסימן רי' עולה שבניגוד לדעת הרמב"ם שאין צורך בברכה על טעימת תבשיל בכמות פחות מרביעית, אפילו אם הטועם בולע את הטעימה, לדעת רבנו חננאל אין צורך בברכה על טעימת תבשיל, דווקא אם זו טועם כמות של פחות מרביעית ופולט את טעימתו: **"ומיהו מטעמת שטועמת התבשיל אינה צריכה לברך עליו עד רביעית לכאורה משמע אפילו אם הוא טועם ובולע וכן כתב הרמב"ם ז"ל סתם מטעמת אינה צריכה ברכה עד רביעית, אבל רבינו חננאל פירש דוקא בטועם ופולט, אבל אם הוא בולע אפילו בכל שהו צריך לברך, ומיהו כשהוא פולט אינו צריך לברך אפילו על הרבה..."**

בית יוסף

בבית יוסף בסימן רי' העיר שדברי הטור לא רק שאינם תואמים לפסיקת הרא"ש גם סותרים את דברי עצמו: **"ודברי רבינו סתומים שכתב תחילה דמטעמת אין צריך לברך עד רביעית ומשמע דברביעית מיהא צריך לברך ועל זה כתב שני פירושים, או דמיירי אפילו בבולע, או דוקא בפולט ואם כן אפילו רבינו חננאל דמוקי לה בפולט דוקא עד רביעית הוא דאין צריך לברך, אבל ברביעית אף על פי שהוא פולט צריך לברך וזה היפך ממה שכתב הרא"ש. ודבר תמוה הוא לומר שרבינו כותב סתם היפך דברי אביו ועוד שהוא בעצמו כתב בסמוך ומיהו כשהוא פולט אינו צריך אפילו על הרבה".**

לכן ביאר שכוונת הטור היא כך – תחילת דבריו מתייחסים לטועם ובולע, ומכיוון שאינו שותה להנאה אלא לטעימה, טעימה הפחותה מרביעית, אינה נחשבת כהנאה ולכן אינו צריך לברך עליה, גם אם הוא בולע, וזה כדעת הרמב"ם: **"...תחילת דברי רבינו הם כפי משמעות הפשט דבטועם ובולע מיירי, וכיון שאינו שותה כדי ליהנות אלא לטעום התבשיל כל בציר מרביעית לא חשיבא הנאה וזהו שכתב ומיהו מטעמת שטועמת התבשיל אין צריך לברך עליו עד רביעית לכאורה משמע אפילו אם הוא טועם ובולע, וכן כתב הרמב"ם סתם מטעמת אינה צריכה ברכה עד רביעית ומשמע דאפילו בולע נמי אין צריך לברך עד רביעית.**

בהמשך ביאר את דברי רבנו חננאל שבטור כך – לגבי טעימה בתענית, לדעת רבנו חננאל אין היתר לטעום בתענית, אלא פחות מרביעית ושפולט את מה שטועם. ולגבי הצורך בברכה, לדעתו על טעימה כל שהי צריךלברך אם הוא בולע את הטעימה: **"אבל רבינו חננאל מפרש דווקא בטועם ופולט אבל אם בולע אפילו בכל שהוא צריך לברך, ולפירוש זה אינו עניין שיעור רביעית אלא לעניין תענית, אבל לעניין ברכה דלפניו אין חילוק בין פחות מרביעית ליותר מרביעית שאם הוא בולע אפילו בכל שהוא צריך לברך ואם אינו בולע כלל אף על פי שטועם שיעור גדול אין צריך לברך. ואף על גב דמדרבי אמי ורבי אסי משמע שאסור לטעום רביעית מי ששרוי בתענית אף על פי שפולטו, ברכה שאני שאינו מברך אלא על הנאת מעיו וכיון שלא בלע כלל אינו מברך כן נראה לי לפרש דברי רבינו אף על פי שאין לשונו מכוון כראוי.**

ומסיים שלהלכה פוסקים כרמב"ם וכמו מה שעולה מרי"ף, שהטועם מתבשיל עד רביעית, אפילו אם בולע את הטעימה, אינו צריך לברך, סיבה נוספת לפסיקה זו היא - ספק בברכות להקל.

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

בתהלים פרק ב' פסוק א': המלבי"ם כתב לגבי פסוק ד': **"יושב בשמים ישחק אדני ילעג למו"** – שאמנם לרשעים נראה שה' שוחק עימהם ואינו כועס עליהם, בסוף הם יקבלו את עונשם באופן פתאומי כאשר תגדש סאתם.

אכן לגבי פסוק ה' **"אז ידבר אלימו באפו ובחרונו יבהלמו"** מבאר מלבי"ם שתגובת ה' תבוא מיד, ובפרט למרד נגד מלכות בית דוד שמשיחתם למלכות הייתה מאת ה'.

כמו כן ביאר שאומנם יש חוקים להתנהגות המדינה, ויש חקים ודתות בין העמים, וכל מי שעובר עליהם ויוצא בכוח להחריב עמים ולגזול נחלתם, הרי הוא נחשב לעריץ. אולם הדבר שונה כאשר עם ישראל ומלכות בית דוד יוצאים לכבוש גוים ולהחריד ממלכות, מפני שה' אשר הארץ ומלואה שלו נתן להם רשות לזה.

את פסוק ח': **"שאל ממני ואתנה גוים נחלתך ואחזתך אפסי ארץ"** הסביר מלבי"ם שהוא המשך לפוסקים הקודמים בו פונה הקב"ה לעם ישראל ומלכות בית דוד ואומר להם, לכם יש יחס מיוחד, שאם תבקשו זאת אתן לכם גוים נחלתך שהם יהיו לך לנחלה, כבן הנוחל את נכסי אביו, לא רק לנחלה אלא גם לאחוזה.

"שאל ממני כי מצדי לא יכצר רק אם תשאל ותבקש, ואתנה גוים נחלתך שהם יהיו לך לנחלה, כבן הנוחל את נכסי אביו כן תנחל כל אשר לי. ולא לבד לנחלה אבל גם לאחוזה, שלפעמים ינחל אדם נכסים במדינת הים ולא יאחז בם שיהיו תחת רשותו ולא לבד גוים הקרובים כי גם תאחז ותכבש עד אפסי ארץ, וזה חק אחד, אשר הרשה לי לכבוש כל עמי הארץ, וזאת שנית".

את פסוק ט': **"תרעם בשבט ברזל ככלי יוצר תנפצם"** ביאר מלבי"ם שהקב"ה אומר לעם ישראל שניתנת להם הרשות לרצוץ את הגויים שקמו על ה' – על עם ישראל בשבט ברזל, והם יהיו ככלי יוצר המוכן לקבל הניפוץ והשבירה לגמרי – כלומר הרשה גם להכריתם ולהאבידם לגמרי.

"תרועם ותריצצם בשבט ברזל, והם יהיו ככלי יוצר המוכן לקבל הניפוץ והשבירה לגמרי, רוצה לומר שהרשה ג"כ להכריתם ולהאבידם לגמרי".

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שעל ידי המשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית. ביאר המלבים ששלמה המלך קובע שספרו מתאים ומועיל לכל סוגי בני האדם.

לגבי פסוק י' ויא: **"בני אם יפתוך חטאים אל תבא" "אם יאמרו לכה אתנו נארבה לדם נצפנה לנקי חנם"** מפרש מלבי"ם שזו חוכמת המוסר ששיאמר האב לבנו - לדוגמא שלא ילך בחבורה עם אנשים שליליים.

את פסוק יב': **"נבלעם כשאול חיים ותמימים כיורדי בור"** מבאר מלבי"ם כהמשך לחוכמת המוסר של אב לבנו - האב מסביר לבנו שאנשים שליליים, יכולים לפתות אותו לעשות מעשה שאינו קיצוני - לפגוע בבני אדם, מבלי להורגם, אלא רק לקחת את ממונם והם ישארו בחיים.

"נבלעם, הנה בצד שאמר נצפנה לנקי חנם, שאז לא יחרנו אותם אחר שלא לחמו נגדם, רק נבלעם כשאול חיים, חיינו שנבלע אותם ואת ממונם והם ישארו בחיים להיות להם עבד עולם...רוצה לומר שנקח כל עשרם ומאדם כיורדי בור ועוזב את כל אשר לו ליורשיו".

את פסוק יג': **"כל הון יקר נמצא נמלא בתינו שלל"** מסביר המלבי"ם כהמשך כלומר כמילות פיתוי – שעל ידי זה נמצא הון יקר מכסף וזהב, נמלא בתינו שלל, שהחפצים שנמצא שהם יהיו לשלל יקח כל אחד שלל לביתו.

"כל, שנמצא כל הון יקר מכסף וזהב, נמלא בתינו שלל, שהחפצים שנמצא שהם יהיו לשלל יקח כל אחד שלל לביתו לכלי ביתו, כי את הזהב והחון לא יקחו לביתם רק יניחוהו באוצר הכולל של החבורה כמו שיפרש".

גם את פסוק יד': **"גורלך תפיל בתוכנו כיס אחד יהיה לכלנו"** מסביר מלבי"ם כהמשך למילות הפיתוי – אם תצטרף איתנו "גורלך תפיל בתוכנו" – אתה תקבל את חלקך בגורל כאחד מאתנו, וגם יהיה לך חלק באוצר המשותף לחבורה: **"גורלך, על השלל של החפצים והכלים שזה יחלקו ביניהם בגורל וזה כ"א את חלקו לביתו, גורלך תפיל בתוכנו לקחת חלקך בגורל כאחד מאתנו, והחון והממון שזה יונח בכיס הכולל של אוצר החבורה יהיה כיס אחד לכולנו ויהיה לך שותפות בו".**

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. בני כמה היו משה ואהרון בעמדם לפני פרעה מלך מצרים?

א. משה בן 70 ואהרון בן 73. ב. משה בן 80 ואהרון בן 83.

ג. משה בן 90 ואהרון בן 93. ד. משה בן 40 ואהרון בן 43.

2. איזה חלק ממקנה בני ישראל מתו במכת הדבר?

א. כל המקנה. ב. רק המקנה של הרשעים.

ג. מקנה שהיה בשותפות עם המצרים. ד. ממקנה ישראל לא מתו כלל.

3. על מי נותרה מכת השחין, גם אחרי שפסקה מהעם המצרי?

א. על הרטומי מצרים. ב. על פרעה ועל כל שריו.

ג. על הנוגשים שהיכו את בני ישראל. ד. תשובות א' וג' נכונות.

שאלה עפ"י פירוש האיבן עזרא - כיתות ד' עד ח'

7. "וַיַּעֲשׂוּ כֵן חַרְטֻמֵּי מִצְרַיִם בְּלָטֵיהֶם..." (פרק ז') מהיכן היו להם מים?

א. ממי גשם שטרם נפלו לקרקע. ב. המים שבתוך האדמה לא הפכו לדם.

ג. עשו זאת בארץ גושן שם המים לא הפכו לדם. ד. תשובות ב' וג' נכונות.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ח'

4. פרעה אמר למשה: "...לכו זבחו לאלוקיכם בארץ" (ח') באיזו ארץ?

א. לארץ ישראל. ב. הכוונה למדבר - מקום שומם.

ג. למקום מגוריכם בארץ מצרים. ד. למקום כלשהו במצרים.

5. מה הפירוש המילים: "...והשעורה אביב..." (פרק ט')?

א. השעורה מבשילה באביב. ב. בארץ מצרים השעורה גדלה באביב.

ג. השעורה ביכרה לפני החיטה ולכן לקתה. ד. לשעורה גבעול רך ועדין.

6. "...וּזְרָקוֹ מֹשֶׁה הַשָּׁמַיְמָה" (פרק ט') מה המיוחד בפיח שזרקו לשחין?

א. היה חם למרות שעבר זמן מכיבוי האש. ב. התפזר כאבק בכל מצרים.

ג. קומץ של משה הספיק למלא חופניים של משה ואהרון. ד. ב' ו ג' נכונות.

שאלה עפ"י פירוש הרשב"ם - כיתות ד' עד ח'

8. "וַיִּקַּח לַחֲטָא וַיִּכְבֵּד לִבּוֹ" (פרק ט') מדוע כאן מכנה אותו התורה חוטא?

א. פעם ראשונה שהכבדה ולא קיים. ב. פעם שלישית שהכבדה ולא קיים.

ג. משהודה בברד שהוא ועמו הרשעים נחשב למזיד. ד. א' ו ג' נכונות.

ברכות והודעות

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות ללימוד תורה משמעותי וחווייתי לקראת בר מצוה או בת מצוה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות ללימוד תורה משמעותי של אברכי כולל "ברכת אברהם" לימי אזכרה של קרוב משפחה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941